

**O‘ZBEKISTONDA GENDER TENGLIGI MASALASINING DAVLAT
TOMONIDAN QO‘LLAB-QUVVATLANISHI**

Kodirov S.

O‘zDJTU Tarjimonlik fakulteti

Yoshlar masalalari va ma’naviy ma’rifiy ishlar bo‘yicha dekan muovini

Annotatsiya

Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasi davlat siyosatida gender tenglik masalalarining huquqiy asoslari, bu borada olib borilayotgan islohotlar, xotin-qizlarga berilayotgan imtiyozlar, davlat boshqaruvi va jamiyat hayotida ayollarning roli, nufuzini oshirish borasida amalga oshirilayotgan ishlar haqida ma’lumotlar bayon etilgan. Shuningdek, ayollarga munosabat masalasida xalqaro miqyosdagi e’tibor tahlil etilgan.

Kalit so‘zlar:

Gender tenglik, davlat siyosati, xotin-qizlar, islohot, strategiya, ayollar daftari, ayollarning parlamentdagi ishtiroki, jamiyatdagi faolligi, tadbirkorlik, xalqaro reytinglar.

O‘zbekistonda izchil amalga oshirilayotgan islohotlar doirasida xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlarni kafolatlash jamiyat va davlat ishlarini boshqarishda ularning teng ishtirokini kafolatlash, xotin-qizlarni ijtimoiy-huquqiy jihatdan qo‘llab-quvvatlash, shuningdek, ularni tazyiq va zo‘ravonliklardan muhofaza qilish masalalari muhim o‘rin tutmoqda. Xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini yuksaltirish, ularning huquq va manfaatlarini himoya qilish, munosib mehnat hamda yashash sharoitlarini yaratish, intellektual salohiyatini to‘liq ro‘yobga chiqarish, jamiyatning ijtimoiy hayoti va davlat qurilishidagi ishtirokini kengaytirish, liderlik, tashkilotchilik va tadbirkorlik qobiliyatini rivojlantirishni qo‘llab-quvvatlash borasida keng ko‘lamli ishlar olib borilmoqda. Jamiyat hayotining turli sohalarida gender tenglikni ta’minlashga alohida e’tibor qaratilmoqda.

Gender tenglik tushunchasi jamiyat hayoti va faoliyatining barcha sohalarida, jumladan siyosat, iqtisodiyot, huquq, madaniyat, ta’lim, ilm-fan va sport munosabatlarida xotin-qizlar va erkaklarning huquq hamda imkoniyatlarining tengligini ifodalaydi. Gender tenglik (lotinchadan paritas – tenglik) hayotning barcha jabhalarida (siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy) hokimiyat va qarorlar qabul qilish

jarayonlarida ayollar va erkaklarning muvozanatli, ya'ni teng ishtirokini, jinslar o'rtasidagi tenglikni anglatadi. Hozirgi davrda siyosiy va iqtisodiy institutlarda tenglik darajasi mamlakatlar demokratiyasining muhim mezonlaridan biri hisoblanib, ushbu ko'rsatkichlar ko'plab xalqaro indekslarda aks ettirilmoqda.

Gender tushunchasi jamiyat madaniyatiga chuqur singib ketgan bo'lib, boshqacha aytganda, madaniyat qadriyatlar va me'yorlar, munosabatlar hamda stereotiplar majmui sifatida ijtimoiy tuzilma tarkibiga kiradi va jinsga ko'ra shakllanadigan xatti-harakatlar hamda ijtimoiy o'zaro ta'sirlarni o'z ichiga oladi.

Bugungi kunda jamiyatning fan-texnika taraqqiyoti va ilmiy-tadqiqot faoliyatida xotin-qizlar tobora faol ishtirok etib bormoqda. Olima ayollar tomonidan olib borilayotgan ilmiy izlanishlar ishlab chiqarish, sanoat, qishloq xo'jaligi hamda ijtimoiy-madaniy sohalarning rivojiga sezilarli hissa qo'shmoqda. Jahon miqyosida xotin-qizlarning fan, texnika va innovatsion yutuqlardan teng hamda to'laqonli foydalanishlari uchun zarur shart-sharoitlar yaratish, ushbu yo'nalishda gender tenglikni ta'minlash masalalari BMT Bosh Assambleyasi tomonidan 2015-yil 22-dekabrda qabul qilingan "Taraqqiyot maqsadlarida fan, texnika va innovatsiyalar to'g'risida"gi A/RES/70/212-sonli rezolyutsiyada o'z ifodasini topgan.

Mazkur rezolyutsiyaga muvofiq, 2016-yildan boshlab har yili 11-fevral "Ilm-fan sohasidagi ayollar va qizlar xalqaro kuni" sifatida nishonlanib kelinmoqda. Ushbu sana ayollarning ilm-fan sohasidagi ishtirokiga e'tibor qaratish hamda ularni qo'llab-quvvatlashni asosiy maqsad qilib belgilaydi.

Shuningdek, 2018-yildan buyon o'tkazib kelinayotgan "O'zbekiston ayollarining 100 ta eng yaxshi innovatsion loyihasi" tanlovida ratsionalizatorlik takliflari va innovatsion g'oyalarni amaliyotga joriy etish maqsadida talaba va o'quvchi qizlar, dasturchi hamda tadbirkor ayollar muntazam ishtirok etib kelmoqda. "Olima ayollar grantlari" tanlovi esa xotin-qizlarni ilm-fan sohasida qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirishga xizmat qilmoqda.

Mamlakatimiz ilm-fani va ma'naviyati rivojiga ulkan hissa qo'shgan, milliy tarixda o'zining noyob iqtidori bilan nom qoldirgan, yuksak intellektual salohiyat va keng dunyoqarashga ega yuzlab ayollar nomini keltirish mumkin. Fan va gender tenglik 2030-yilgacha bo'lgan Barqaror rivojlanish kun tartibida bayon etilgan taraqqiyot maqsadlariga erishishning ajralmas unsurlari hisoblanadi. Zero, BMT Barqaror rivojlanish maqsadlaridan biri – gender tenglikni ta'minlash, xotin-qizlarning huquq va imkoniyatlarini kengaytirish, davlat boshqaruvi tizimida ayollar ishtirokini ta'minlashdan iborat.

Shu jihatdan, xotin-qizlarning ilmiy faoliyatini rivojlantirish nafaqat gender tenglikni ta'minlash, balki mamlakatning innovatsion salohiyatini mustahkamlash, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash va barqaror taraqqiyotga erishishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ilm-fan sohasida ayollar ishtirokining kengayishi ilmiy qarorlar qabul qilish jarayonida turli yondashuvlar va g'oyalar uyg'unligini ta'minlab, ilmiy natijalarning ijtimoiy samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, qizlarning aniq va tabiiy fanlarga bo'lgan qiziqishini qo'llab-quvvatlash, ularni ilmiy izlanishlarga jalb etish orqali kelajak avlodning intellektual salohiyatini yuksaltirishga xizmat qiladi. Bu esa jamiyatda ilm-fanga bo'lgan munosabatni mustahkamlash va bilimga asoslangan rivojlanish modelini qaror toptirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy taraqqiyot sharoitida gender tenglikni ta'minlash masalasi jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy hamda ilmiy salohiyatini yuksaltirish bilan chambarchas bog'liqdir. Xotin-qizlarning fan, texnika va innovatsiyalar sohasidagi faol ishtiroki nafaqat ularning huquq va imkoniyatlarini kengaytirishga, balki ilmiy-tadqiqot ishlarining samaradorligini oshirish, ilg'or g'oyalar va texnologiyalarni amaliyotga joriy etish orqali mamlakat taraqqiyotiga sezilarli hissa qo'shishga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, ilm-fan sohasida ayollar va qizlarning ishtirokini rag'batlantirishga qaratilgan xalqaro tashabbuslar, milliy dasturlar va grant mexanizmlarining joriy etilishi gender tenglikni ta'minlash yo'lidagi muhim institutsional asos bo'lib xizmat qilmoqda. Bunday tashabbuslar yosh avlod, ayniqsa, qizlarning ilmiy izlanishlarga qiziqishini oshirish, ularning intellektual va ijodiy salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish imkonini bermoqda.

Natijada, xotin-qizlarning ilm-fan va innovatsion jarayonlardagi faol ishtiroki jamiyatda bilimga asoslangan rivojlanish modelini shakllantirish, ilmiy salohiyatni barqaror rivojlantirish hamda ijtimoiy adolat va tenglik tamoyillarini mustahkamlashda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Mazkur jarayonlar gender tenglikni ta'minlashni faqat ijtimoiy masala sifatida emas, balki davlat va jamiyat taraqqiyotining strategik ustuvor yo'nalishi sifatida qarash zarurligini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, 2023. [Elektron manba] // <https://lex.uz/docs/-6445145>.

2. "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni, 2019. [Elektron manba] // <https://lex.uz/docs/-4494849>.

3. 2017 – 2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasi. 2017. [Elektron manba] // <https://lex.uz/docs/-3307879>.

4. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining “2030-yilga qadar O‘zbekiston Respublikasida gender tenglikka erishish strategiyasini tasdiqlash haqida”gi Qarori. [Elektron manba] // <https://lex.uz/acts/-5466673>.